

מילחמת העולם הראשונה, והשקט בעתה את חותמה על המחשבה העולמית, טען כי כל "תרבות" דומה לבדיה אדם. היא נולדת, מתבגרת, מזדקנת ומתה מוות טבעי. בחייה של כל תרבות יש תופעות קבועות, כמו בחיי אדם, כך, חופש השלב הסופי הוא אימפריה המאחדת את כל העמים הרחובות שלה — כמו האימפריה הרומאית, שסיימה את תרבות יוון. כאשר מגיעה התרבות לשיאה, שנבא הדבר את סופה הקרוב.

את היהדות שפגגל תרבותה ה"מזרחית" כונן שראשיתה בימי גביאי ה"תנ"ך, עזרה ונחמיה, וסופה ביצירת האימפריה של האיטלקים. מאז נותרו היהודים כמאובן היסטורי, שרדו של עבר.

ארנולד טוינבי טען כי תרבותו הוא כאלף שנים. תרבות המערב נולדה לפני השנה אלף, בתקופת הקיסר קארול הגדול, והיא מגיעה לסיומה לקראת השנה 2000. עד אז תקום אימפריה עולמית, שאותה ייעד שפגגל לגרמנים (אך אפשר לייחסה, עתה, לאמריקאים). ולאחר-מכן תפוג תרבות חדשה — הרוסית, לדעת שפגגל.

המאובן היהודי

טוינבי הלך בעיקבות שפגגל, אם כי נדמה שמעולם לא הודה בכך. הוא עצמו סיפר כי הרעיון ליצירתו בא לו במקרה, ב-1921, שעה שנסע בארצות הברית. האנדרטות מקושטות מערבה, ועבר את נופי תראקיה הפראיים. הוא הירהר בעבר המפורא של נוף זה, ורשם כמה מחשבות על דף נייר. בערב נוכח לדעת כי כתב את ראשייה הקרובים של יצירה היסטורית חדשה, אשר לה הקדיש את 40 השנים הבאות.

השוני בין שפגגל ובין טוינבי הוא כשני בן פילוסוף גרמני סכמטי, בודד וקודר, הרחוק מכל עשייה מעשית, לבין דיפלומט בריטי פרמאטי, אופטימי ועתיר ניסיון מעשי בעשיית ההיסטוריה היומיומית. כי טוינבי הצעיר כבר הספיק, עד אז, לא רק להצרות על היסטוריה באוסטרו-אלי גם לשרת במחלקת המודיעין של משרד החוץ ולכהן באגף המיוחדת-התיכון בממשלת הבריטית לוועידת השלום בפאריס, בתום מילחמת העולם הראשונה. הוא ריב חמש שפות, ועלה על שפגגל לאיך ייעור בהכרת העולם.

לעומת קומץ התרבויות של שפגגל, חילק טוינבי את ההיסטוריה העולמית כולה ל-26 תרבויות, שביניהן הוא נע בחופשותיו כדי לגלות חוקים וכללים משותפים. מסך נחו: תרבויות העבר לא מתו מוות טבעי, מרוב זיקנה, כדעת שפגגל, אלא "התאבדו" בגלל שגיאותיהן, כמו רומא. ביקש טוינבי לגלות את השגיאות, כדי לדלות את הלחצים שימנעו את מות התרבויות בהווה ובעתיד.

כמו שפגגל, ראה גם טוינבי ביהדות שריד מן העבר, הוא לא ראה בפוריה היהודית משהו ייחודי, אלא תופעה שהיתה רגילה בתרבות מסוימת, שמתה בניתיים. כלומר: היהדות משמרת דפוסים של תרבות שהיתה, ואינה שייכת בעצם לנוף התרבותי העכשווי.

משום כך לא תפס טוינבי בנקל את תופעת הציונות, לא האמין בה מלכתחילה — אף שקל היה להסביר דווקא על-פי תורתו — כהצטרפות היהודים לתרבות המערבית הלאומית. ביקורתו עוררה רוגז עצום אצל הציונים, שראו בו אנטישמי ואנטיציוני.

אלם טוינבי היה לא זה ולא זה, כפי שהסביר לעמוס קינן, שבא אליו בשם העולם הזה במארץ 1955. טוינבי קיבל אותו ברצון, בביתו זה שכן המכון המלכותי לעניינים בינלאומיים, מוסד בעל השפעה עצומה, שטוינבי היה הרוח החיה שלו. בשיחה זו (ראה מיטגור) הסביר טוינבי את השקפתו, שעליה חזר בהרחבה לאחר-מכן בחיבורו סומבי עם יעקוב הרצוג, הי מנות, או שגריר ישראל בקנדה, אחיו התכם של חיים הרצוג.

בקשת סליחה

מאחר שסבר כי המשך החלוקה במלחמת-עולם אחרונה, דגל טוינבי בהתיארגנות חדשה, על בסיס רותנימוסרי. ה"יהדות" ניראתה לו כדוגמה טובה להתארגנות רותנית בינלאומית כזאת. על כן שיין אותה לא רק לעבר, אלא גם לעתיד. כאשר השלים עם תופעת הציונות, ראה

אילת

מה יודע ראשיהעיר?

איך ניצל ראשיהעיר מתביעת דיכיה

ראש עיריית אילת, גדי כץ, ישב בי אכסדרת מלון גני-שולמית בעירו וסיפר לעיתונאים על בעיות תקציב עיריית אילת. "איך אתם רוצים שלעיריה יהיה כסף", שאל, "אם מלון גדול כמו זה, לא משלם את המיסים שלו לעיריה?"

למחרת פתח בצלאל מורחי, בעל רשת מלונות גני-שולמית, את הצהרון מעריב ונדדמה לקרוא בו ידיעה לפיה לא שילם בית-מלוננו באילת את מיסוי לעיריה ב-שנה הראשונה. הידיעה הפליאה אותו במיקצת. שכן הוא זכר במיקרה, שדווקא בית-המלון שלו באילת אינו חייב אגורה לעיריה עד לסוף שנת הכספים במרס 76.

טילפן מורחי לכתב מעריב באילת, יצחק בן-חורין, וביקש לדעת מאיין שאב את הידיעה המזוהה. "ראשיהעיר סיפר לי זאת בכבודו ובעצמו", טען העיתונאי. מורחי סבר כי זכרונו בגד בו. ביקש טילפן למנהל-השבונות המלון, ביקש לוודא אם אומנם שולמו המיסים לעיריה כפי שזכר. הוא קיבל את האישור מייד. המיין אליו מורחי את העיתונאי, הראה לו את הקבלות על תשלום המיסים מראש. ביקש ממנו שיתקן את הידיעה.

למחרת פתח מורחי שוב את העיתון.

(המשך מעמוד 16)
שורת — וגם בחלק מן הרחוב — אחדה לאחד השרידים העלובים האחרונים של תקופת הפאשיזם.

עסקים

לגור בתוך פארק

סיגנון דיוור חדש

בשבונות ענק

הניכנית ברמת-גן

בעיצומה של מדיניות המיתון הכלכלית, כשמשבר מאיים על ענף הבנייה במשק, ולפי דורות מוכנות מוצעות ב"שוק ללא קופצים, עומדים להתחיל ב"רמת-גן בנייתו של אחד הפרוייקטים הגדולים ביותר שהוקמו במדינה: הפרוייקט של פרדס מרגוש.

במשך עשרות שנים ניצב פרדס מרגוש בלב ליבה של רמת-גן, כשמסביבו צומחת עיר של בטון, מבלי שניתן היה לגגוס באי ירוק זה. כאשר נמכר השטח לבסוף למשקיעים מהחוף, הותרה בו הבנייה על סמך תוכנית שתשאיר את השטח כריאת אחיך וירק בליבה של רמת-גן. היה זה האדר ריכל יעקב רכטר, שתיכנן במקום שכר נת מגורים בסניגון מהפכני במדינה: רר בע הבנוי כולו מסביב לפארק, המהווה חלק מהפארק.

ב-20 מגדלי הבניינים בני ה-18 ו-22 הקומות שיקפו את הפארק היו 1050

בה פשוט ההליך של יצירת עוד לאים אירופי קטן אחד, ואולי הצטער על כך. אלם במבט של גשר התג במרומים, מעל למאורעות, הבחין כבר לפני שנים רבות בנקודת-התורפה של הניסיון הישראלי, אשר מנהיגיישראל מתקשים להבינה גם כיום: אי-פיתרון הבעייה הפלסטינית.

מתוך ראייה זו, חיבר טוינבי מיסמך מרתק, שלא זכה בתשומת-לב בעולם וב-ארץ. בספר שיצא בשנת 1970 בארצות-הברית, ושכלל קובץ מאמרים של אישים שונים על "משבר המזרח התיכון", כתב טוינבי מאמר קצר ומבריק, הוא טען כי אין פיתרון זולת התפייסות בין ישראל והפלסטינים. מאחר שהציונות גרמה עוול ל-פלסטינים, ולא להפוך, סבר כי על ישראל לעשות את הצעד הראשון להתפייסות. מה יהיה צעד זה? כ"איש העשה טרח טוינבי, או בן 81, לנסח טיוטה של פנייה ישראלית אל הפלסטינים.

וזהו נוסח הפנייה המוצעת:

ערכים פלסטיניים, אנחנו מודים שעשינו לכם עוול עצום.

ענשה עצמנו כמיטב יכולתנו — תוך התייעצות עימכם, אם תבררו איתנו בחסות מתווכים נייטרליים — לתקן את העוול שעשינו לכם.

קודם-כל ננסה להסביר לכם מה גרם לנו לעשות לכם עוול זה. הסיבה המקורית והבסיסית נעוצה באמונתנו שארץ-ישראל ניתנה לנו, היהודים, מידי אלוהים, אותו אלוהים שגם אתם הערבים, כנוצרים וכו' מוסלמים, אימצתם אותו לעצמכם. אנו מאמינים שזוהי ארץ-ישראל, עלינו צו אלוהי.

אלם ברור לנו שאין ביכולתנו להוכיח לכם את צידקת אמונתנו זו, שאנו דוגלים בה בכל לב, ושבבעינינו אינה ניתנת לי-עירעור.

אם אתם, מצידכם, מאמינים שאין זה אלא מיתוס יהודי אשר אין לו בסיס בעובדות, אין אנו יכולים להפריך את ה-אמונה הנגדית-הזאת שלכם. מאחר שאינכם מאמינים בזכותנו הקדושה על הארץ ה-זאת, אין אמונתנו-שלנו מצדיקה, בעיניכם, את העוול שעשינו לכם.

אלם המיתוס שלנו אינו הסיבה היחידה לכך שלקחנו לעצמנו בכוח חלק מארצכם. היתה גם סיבה שנייה — סיבה מעשית ודחופה, שבניגוד למיתוס היא מושתתת על עובדה בתיזמנו שאין עליה ויכוח. כאשר שלטו הנאצים בגרמניה, ולאחר מכן במרבית יבשת אירופה, הם ביצעו רצח-עם ביהודים. על פי החישובים שלנו, הרגו הנאצים בדם קר כשישה מיליון יהודים אירופיים. שארית הפליטה של יהדות אירופה היתה אחוזת-ייאוש. בריטניה ו"ארצות-הברית, שיכלו לתת מיקלט לכולנו, אילו רצו בכך, לא פתחו את שעריהן לרור זה. אך גם אילו נתנו לנו להיכנס, היינו מעדיפים לפתוח בכוח את שערי ארץ-ישראל, וזהו, למעשה, מה שעשינו. ביגלל המיתוס שלנו, בחרנו בארץ-ישראל כבעיר-המיקלט שלנו.

ברם, עתה לימד אותנו הניסיון כי לא נמצא מנוחה וביטחון בארץ זו, שהיא בעינינו ארץ-ישראל, כל עוד אנל נמצאים כאן במחיר עוול שלא בא על תיקונו, על חשבון הערבים הפלסטינים שמולדתם היא פלסטין, לא במיתוס אלא במציאות.

אנו מבקשים מכם לבדוק יחד עימנו את כל הדרכים והאמצעים האפשריים שבהם נוכל לתקן את העוול שעשינו לכם. יש לנו רק סיג אחד: השלימו עם נוכחותנו בארץ, לצדיכם. אל תדרשו מאיתנו אצאת מארץ אשר אתם יכולים לטעון בצדק ש-היא שלכם. נוכחותנו בארץ היא עתה עובדה מוגמרת, ואין לנו מקום אחר ללכת אליו.

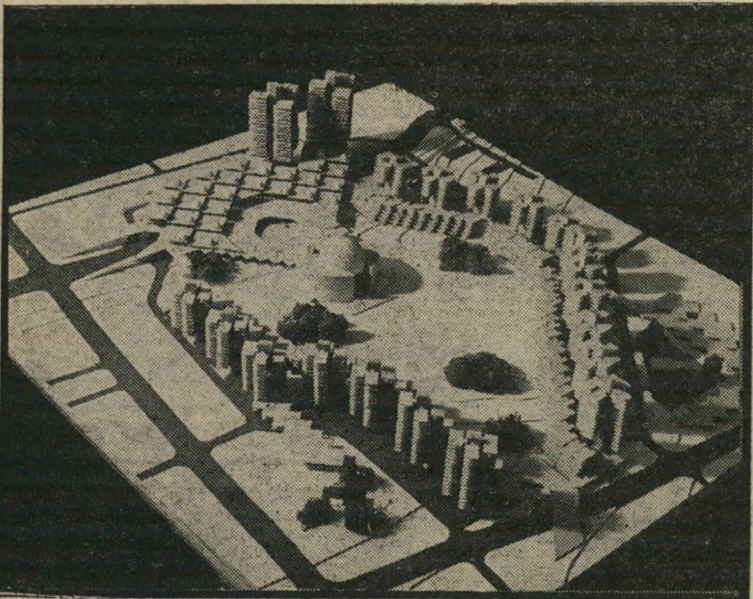
ההתפייסות

עד כאן הטיוטה של טוינבי, היא בי וודאי צורמת את האוזן הישראלית מכמה בחינות. אך היא שמה את הדגש על כמה מסקנות של טוינבי, הנראות ביום מותו אקטואליות יותר מתמיד.

כאשר באים דברים אלה מפי גדול היסטוריונים של המאה ה-20, הם משכי-נעים יותר מכל כיתבי גולדה מאיר.

אורי אבנרי

מן הצד הישראלי השתתפו בקובץ זה הפרופסור יהושע בריחילל המנוח ואורי אבנרי, ומן הצד הפלסטיני סאמיר ענבי תאווי ועבדאללה לארוי.

פרייקט המגורים של סמי פלאטו ברמת-גן
איכות-דיוור חדשה

ההכחשה אותה קיווה למצוא לא חור פיעה. הסביר כתב מעריב באילת, יצחק בן-חורין, מה אירע: "טילפנתי לראש העיר ואמרתי לו שמיסוי המלון שולמו מראש. הוא אמר שזה שקר. אמרתי לו שראיתי קבלות. הוא אמר שהן מזויפות. הראש מכזיב. עכשיו סנה סבלנותו של מורחי. הוא היה מוכן לסלוח על שמאשימים אותו באי-תשלום מיסים ל-עיריה. אבל זה שמאשימים אותו בזיוף קבלות היה כבר יותר מדי. הלך מורחי אצל ראשיהעיר, שהוא מכרו וידידו.

"למה אתה עושה לי את זה?" שאל. "כי אתה לא היית בסדר", השיב גדי, "תשלם את המיסים והכל יהיה בסדר". אבל שילמתי אותם מראש, ענה מורחי. "שטויות! זה לא יכול להיות. תפסיק להתנדח!" ניסה ראש העיר לחייך.

"אני אתבע את העיריה לפיצויים על סכום של 2 מיליון לירות", בהעיר לו מורחי, אחד מגדולי קבלני הבניין במדינה. רק אז הרצין לפתע ראשיהעיר. הוא מיהר להועיק אליו את גומביה-העיר.

"אתה לא אמרת לי שמלון גני-שולמית חייב לנו מיסים לשנה זו?" שאל גדי כץ. "אמרתי מלון, התנצל הגיבור, אבל לא גני-שולמית. זה מלון גומברג-שבא"י. ראשיהעיר החוויר. מצטער, אני מבול-בל מכל מה שקורה כאן, התנצל כשהוא מתחנן לא לנקוט נגד העיריה באמצעים מישפטיים על הטרסום המוטעה. אבל הכי חשה והתנצלות לא פירסם עד חיים חזק.

דירות מגורים, 17 אלף מטר של מיש-רדים ו-30 אלף מטר של מרכז מסחרי. בריכות-שחייה, מגרשי ספורט ומשטחי החלקה של קרח, עשויים לפתוח את ה-שכונה לשכונה אכסקלוסיבית.

דירה תמורת דירה, מה שמציין את סיגנון הפרוייקט הוא סיגנון הבנייה המודרנה. המבוסס על העיקרון של הענקת פרטיות לכל דירה. הכוונה היא שכל דיריה תהיה נשקפת אל המארק, כשגג כל דירה מהווה את המירפסת של הדירה שמעליה.

בהקמת הפרוייקט הענק, בו יושקעו מאות מיליוני ל"י, שותפים כמה גורמים, כמו חברות-הבנייה של סולל-בונה, יוד-סין, פילץ ורונוב. אלם הדמות המרכזית והרוח החיה בו הוא שמואל שרון, הלא הוא סמי פלאטו, איש-העסקים היהודי מ-צרפת שהשתקע בישראל.

למרות ההשקעה העצומה הכרוכה ב-פרוייקט, שבבנייתו יוחל עבוד ארבעה חודשים, אין המשקיעים דואגים למכירת הדירות בו. אופיו המיוחד של המקום עשוי למשוך אליו תושבים שירצו לשפר את רמת הדיוור שלהם ולתנאי סביבתם. ליתר ביטחון, על מנת להבטיח את המכירות מראש, החליטו מבצעי הפרוייקט על שיטת מכירות חסרת-תקדים: בעלי דירות יוכלו לרכוש דירות בשכונה החדשה, שמה יקרא ככל הנראה עירגן, תוך מסירת דירתם הישנה לחברה הבונה.